

Chalno, gm. Topólka, pow. Radziejów

M.: pole w pobliżu jeziora, w okolicach byłego kościoła (istniał od przełomu XII/XIII w. do około 1870 r.). **D.:** 2004 r. **L.:** 7 monet luzem. **Zbiór:** monety szwedzkie u znalazcy, pozostałe nabyło Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku (nr inw.: NH 4120/34167, NH 4121/34168, NH 4122/34169, NH 4123/34170, NH 4124/34171.).

1. *Zakon Krzyżacki*, brakteat
Krzyż równoramienny, końce ramion rozszerzone, \varnothing 14 mm; 0,19 g
Moneta pokryta szarym nalotem, część kołnierza wykruszona i pęknięta, Wasch., nr 17 c
2. *Polska*, Władysław Jagiełło, półgrosz koronny, 1416–1422
Av. Korona z krzyżykami w dolnych polach, pod koroną sygnatura F \neq , w otoku napis +MONE+WLA[DISL]AI
Rv. Orzeł, w otoku napis +RE[GIS+P]OLONIE
 \varnothing 20 mm; 1,14 g; Kub. VI
Moneta częściowo wytarta, ale ogólnie w stanie dobrym, bez patyny i nalotu. Sprawia wrażenie obciętej.
3. *Polska*, Władysław Warneńczyk, denar
Av. Korona, górne i dolne płatki lilii połączone, w dolnych polach korony brak znaku ^
Rv. Orzeł
 \varnothing 11 mm; 0,48 g; Kub. II/a, zaliczany do odmiany przypadkowej
Krażek niestarannie wycięty, przypomina kwadrat o zaokrąglonych bokach, moneta sprawia wrażenie miedzianej, pokryta w całości zielonkawym nalotem. Bicie niestaranne, orzeł nie mieści się w całości w polu krążka, z kolei korona przesunięta w lewo. Być może moneta pochodzi z nielegalnej produkcji menniczej.
4. *Polska*, Stefan Batory, szeląg koronny, 1586
Av. Pod koroną monogram królewski S z literami I — D po bokach. W otoku napis przedzielony u dołu herbem Przegonia: .STEP[HA.D.G] — REX.POL.M.D.L
Rv. Pod koroną tarcze z herbami Polski i Litwy. Po bokach korony litery N — H. W otoku napis przedzielony u dołu herbem Batorówch: SOLID[VS R]JEG — POLON.1586.
 \varnothing 18 mm; 1 g; Kurpiewski poz. 54.
5. *Polska*, Zygmunt III Waza, szeląg koronny, 1600?
Av. Pod koroną monogram królewski S z rokiem po bokach 16—00; w otoku napis przedzielony u góry koroną: SI[G.I]II.[D.G. R]EX. POL M.D.L.
Rv. Pod koroną herb Polski i Litwy, pomiędzy nimi rozetka. W otoku napis przedzielony u góry koroną, a u dołu tarczą z herbem Lewart (wytarty): .SOLIDV[S] REX.POL.
 \varnothing 17 mm; 1,03 g.
6. *Szwecja*, Gustaw Adolf (1632–1654), szeląg ryski, 1627
Av. Pod koroną monogram GA. W otoku napis: GVSTA DO L.D:G(...)
Rv. Krzyżyk, niżej skrzyżowane klucze, w otoku napis: SOLI(...) CIV RIGENSIS.27
 \varnothing 16 mm; 0,55 g.

Moneta częściowo wytarta, na awersie stempel przesunięty w lewo, na rewersie przesunięty w prawo. Widoczne niewielkie ślady korozji.

7. *Szwecja, K r y s t y n a* (1632–1654), szeląg elbląski, 1634
Av. Monogram CR, w otoku napis przedzielony u dołu tarczą z herbem Wazów:
CHRIS:DG REG SVE
Rv. Herb Elbląga, w otoku napis: +SOLIDVS CIVI ELBING.34
ø 17 mm; 0,39 g
Na awersie i rewersie stempel przesunięty w lewo, na całej powierzchni monety patyna.

Marian Cieślak

Giecz, gm. Dominowo, pow. Środa Wielkopolska

M.: znal. ok. 500 m. od grodziska w rowie melioracyjnym. **D.:** ? **Ok.:** ? **L.:** 1 moneta.
Zbiór: w posiadaniu prywatnym.

Czechy, Brzetysław I (1037–1055), denar, 1037–1050
Av. Popiersie na wprost, w otoku napis: [.BRACIZ]IAVS.D[VX]
Rv. Ręka, w otoku napis: [SCS VVEN]CEZLAVS
Šmerda 151; 0,63 g

Inf. anonimowa



Ryc. 1. Giecz. Denar Brzetysława. Skala 1:1

Hebdów, gm. Nowe Brzesko, pow. Proszowice

M.: pole w pobliżu klasztoru Norbertanów. **L.:** 1 moneta luzem. **Zbiór:** w posiadaniu prywatnym.

Saksonia Wschodnia, denar, tzw. agrypinka połabska, 2. poł. XI w., m. Bardowik?
Dbg 1778b

Borys Paszkiewicz



Ryc. 2. Hebdów. Denar. Skala 1:1

Monety z badań archeologicznych prowadzonych na terenie Zamku Królewskiego w Warszawie

W latach 90-tych na terenie Zamku Królewskiego w Warszawie prowadzono szereg prac archeologicznych związanych głównie z remontem Arkad Kubickiego. Wykopali-ska prowadził Dział Archeologiczny Zamku Królewskiego w Warszawie pod kierownic-

twem Jerzego Garusa. Między rokiem 1995 a 1997 pozyskano prawie 700 monet, z czego zdecydowaną większość stanowiły szelągi miedziane Jana Kazimierza. Charakter większości wypełnisk, w których odnaleziono numizmaty — duża wilgotność oraz obecność dużej liczby szczątków organicznych spowodowały duży stopień zniszczenia pozyskanych monet. Niemal 1/3 z nich nie nosiła na stemplu żadnych cech umożliwiających identyfikację, choć większość, ze względu na metal, z którego została wykonana oraz wielkość, została określona jako „prawdopodobnie szelągi miedziane Jana Kazimierza”. Większość okazów odnaleziono w tzw. warstwach zasypiskowych, na złożu wtórnym (prawdopodobnie ziemia nawieziona z miasta). Uniemożliwia to określenie momentu wyjścia owoych monet z obiegu. Poniższe zestawienie zawiera wybór numizmatów, głównie starszych od panowania Jana Kazimierza, które odnaleziono w znacznie mniejszej liczbie. **Zbiór:** Zamek Królewski w Warszawie.

M.: stacja 21. **D.:** 25.04.1996.

Polska, Władysław Jagiełło (1386–1434), denar, m. Kraków
 Moneta wyszczerbiona, Kub. II/4, \varnothing ok. 11 mm, w. 0,24 g.



Ryc. 3. Zamek Królewski w Warszawie. Denar jagielloński. Skala 1:1

M.: stacja 21. **D.:** 25.04.1996.

Czechy, Ludwik II Jagiełłończyk (1516–1526), półgrosz świdnicki, 1524
 Moneta połamana (5 części), skorodowana, w. 0,77 g.

M.: stacja 3, warstwa 2. **D.:** 17.07.1995.

Węgry, Ferdynand I (1526–1564), denar, 1555, m. Kremnica
 Moneta lekko zgięta, Huszár 935, \varnothing ok. 16 mm, w. 0,34 g.



Ryc. 4. Zamek Królewski w Warszawie. Denar węgierski. Skala 1:1

M.: stacja 5, warstwa „0”. **D.:** 24.08.1995.

Szwecja, Zygmunt (1592–1599), fyrk, 1593, m. Sztokholm
 Moneta mocno skorodowana i wyszczerbiona, AAH. 25, s. 59, \varnothing 17,2–17,6 mm, w. 0,91 g.

M.: okol. stacji 29, warstwa 167. **D.:** 07.01.1997.

Ryga, Zygmunt III Waza (1587–1632), szeląg, r.?
 Moneta wytarta i wyszczerbiona, \varnothing 16,2–16,5 mm, w. 0,56 g.

M.: stacja 15, warstwa 15. **D.:** 24.07.1995.

Litwa, Zygmunt III Waza (1587–1632), dwudenaar, 1621, m. Wilno
 Moneta mocno wytarta, Kop. t. II, s. 222, poz. II.10, \varnothing 14,9 mm, w. 0,37 g.

M.: stacja 5, warstwa „0”. **D.:** 30.08.1995.

Prusy lenne, Jerzy Wilhelm (1618–1640), szeląg, 1623–1633, m. Królewiec
Moneta zniszczona, nadłamana i wyszczerbiona, \varnothing ok. 16 mm, w. 0,29 g.

M.: stacja 11, warstwa 39. **D.:** 11.08.1995.

Litwa, Zygmunt III Waza (1587–1632), szeląg, 1624–1627, m. Wilno
Moneta mocno wytarta, widoczne stemple sąsiedniego krążka, Kop. t. II, s. 225, VII, \varnothing 16,2 mm, w. 0,55 g.

M.: stacja 27, warstwa 93. **D.:** 10.10.1995.

Państwo Papieskie, Urban VIII (1623–1644), quattrino, 1625?

Av. całkowicie nieczytelny

Rv. Święty Portal, w otoku widoczny fragment napisu: QVI IN[GREDI]TVR [SINE MA]CVLA

Moneta mocno starta, nieregularna, \varnothing ok. 21 mm, w. 1,87 g.



Ryc. 5. Zamek Królewski w Warszawie. Quattrino (rewers). Skala 1:1

M.: stacja 3, warstwa 2. **D.:** 17.07.1995.

Śląsk Habsburski, Ferdynand II (1619–1637), 3 krajcary, 1635, m. Wrocław
Moneta wytarta, F/S 262 odm., \varnothing 20,2 mm, w. 1,19 g.

M.: stacja 9, warstwa 37. **D.:** 11.08.1995.

Suczawa, fałszywy szeląg inflancki Krystyny, 1658

Moneta zniszczona, \varnothing ok. 14,5 mm, w. 0,32 g.

M.: stacja 2, warstwa 9. **D.:** 20.07.1995.

Suczawa, fałszywy szeląg ryski Krystyny, 1660

Moneta pokryta ciemną patyną, \varnothing 15,4–15,8 mm, w. 0,40 g.



Ryc. 6. Zamek Królewski w Warszawie. Fałszywy szeląg ryski. Skala 1:1

M.: okolice stacji 29, warstwa 200. **D.:** 30.01.1997.

Norymberga, liczman z pracowni Jana Konrada Hogera, 1715–1743

Av. Popiersie Ludwika XV, w otoku napis: LVD.[XV] DG.FR.ETN.REX

Rv. Neptun, w otoku napis: AEQV[ORA.LVST:PA]CAT, u dołu napis poziomo: RECHN.PFEN / I.C.H.

Zniszczony, liczne ubytki, Mitchiner 1889, \varnothing 24,7–25,9 mm, w. 1 g.



Ryc. 7. Zamek Królewski w Warszawie. Liczman norymberski. Skala 1:1

Michał Zawadzki

Malbork–Zamek, woj. pomorskie

M.: Zamek Niski (Przedzamcze Północne, stan.1). **D.:** 2001–2004. **Ok.:** Badania archeologiczne prowadzone przez Muzeum Zamkowe pod kierunkiem dr Marii Dąbrowskiej. **L.:** 42 monety: w 2001 — 8, w 2003 — 6 i w 2004 — zespół 26 szt. oraz 2 monety pojedyncze i pięć ołowiana. **Zbiór:** Muzeum Zamkowe w Malborku

Sezon 2001

1. *Cesarstwo Rzymskie*, Faustyna II (147–176), denar z lat 150–153, Concordia stoi w pr., BMC IV, s. 163. Nr inw. MzM 1/XIII/01
2. *Polska*, Zygmunt August (1548–1572), denar gd. 1555, ukruszony, Kop. Skor. 7351. Nr inw. MzM 1/IX/13
3. *Polska*, Jan Kazimierz (1648–1668), 2 gr. gd. 1651, Kop. Skor. 7607. Nr inw. MzM 1/IX/14
4. *Szwecja*, Gustaw Adolf (1611–1632) lub Krystyna (1632–1654), szeląg ryski b. źle zachowany (1621–1654). Nr inw. MzM 1/03
5. *Sachsen–Hildburghausen*, ks. Ernest Fryderyk II (1724–1745), 1 halerz 1736. Nr inw. MzM 1/XVI/06
6. *Prusy*, Fryderyk II (1740–1786), 3 gr. Berlin 1780, Martin 187. Nr inw. MzM 1/XVIII/18
7. *ju.*, 3 kr. Wrocław 1780, Martin 154. Nr inw. MzM 1/XVIII/18
8. *ju.*, 3 kr. lub 3 gr., mennica? 1782 (1/2 monety)

Sezon 2003

9. *Polska*, Jan Kazimierz (1648–1668), szeląg kor. miedziany, TLB, r.? (1659–1666), bardzo skorodowany. Nr inw. MzM 1/XXVIII/07
10. *Prusy*, Jerzy Wilhelm (1618–1640), szeląg, r.? (1623–1633), bardzo skorodowany. Nr inw. MzM 1/XXXVI/05
11. *Saksonia*, Fryderyk August III (1763–1827), 4 fenigi Drezno 1809 H, Haupt, s. 254, Taf. 132,8
12. *Prusy*, Fryderyk Wilhelm III (1797–1840), 2 fenigi Berlin 1825, Jaeger, s. 56. Nr inw. MzM 1/XXXII/04
13. *Niemcy*, Wilhelm II (1888–1918), 10 fenigów Berlin 1912. Nr inw. MzM 1/XXX/01
14. *Niemcy*, 1 fenig 1943. Nr inw. MzM 1/XXIV/01

Sezon 2004

Skupisko monet (nr inw. MzM 1/XXXVII/24) odkryto w wykopie XXXVII, w warstwie 24, na głębokości 8,09 m. Była to ciemna, zbita ziemia, zmieszana z gruzem ceglany z górnej części zasypiska drewnianej skrzyni. Skrzynia ta została wydatowana metodami dendrochronolo-

gii na lata 1570–1580. Niektóre monety były pozlepiane ze sobą, a 8 tworzyło rulonik. Część niskopróbnych okazów wykazuje ubytki wagi z powodu korozji i konserwacji. Na kilku monetach zauważono ślady rozłożonej substancji organicznej koloru brązowego, prawdopodobnie pozostałości po skórzanym mieszk. A oto wykaz monet:

Polska

1. *Zygmunt III Waza* (1587–1632), ort kor., Bydgoszcz, 1623, waga 6,07 g, Kop. Sk. 1279
2. jw., ort gd., 1623, waga 6,37 g, Kop. Sk. 7504
3. jw., ort gd., 1624, waga 6,67 g, Kop. Sk. 7505
4. jw., półtorak, Bydgoszcz, 1621, waga 0,91 g, Kop. Sk. 856
5. *Jan Kazimierz* (1648–1668), 2 gr. kor., Wschowa, 1651, waga 0,75 g, Kop. Sk. 1582
6. *Michał Korybut Wiśniowiecki* (1669–1673), szeląg toruński bez daty (1669–1671), waga 0,42 g, Kop. Sk. 8367 (moneta zgięta)

Szwecja

7. *Gustaw Adolf* (1611–1632), półtorak elbląski, 1632, waga 0,65 g, Kop. Sk. 9609
8. jw., szeląg ryski, 1626, waga 0,35 g, Mrow. 463
9. *Krystyna* (1632–1654), szeląg ryski, [164]5, waga 0,59 g, Mrow. 521, Cz. 4399 var. (styl dobry, ale w tytulaturze zamiast litery R jest druga kropka — D.G..E.S.). Na rv. widać ślad sąsiedniego krążka.
10. jw., szeląg ryski, 1650, waga [0,26] g, Mrow. 539
11. jw., szeląg ryski, 1651, waga [0,26] g, Mrow. 541
12. jw., szeląg ryski, 1652, waga 0,37 g, Mrow. 543
13. jw., szeląg inflancki, 1645, waga 0,51 g, Mrow. 639
14. jw., szeląg inflancki, 1647, waga 0,41 g, Mrow. 641
15. jw., szeląg inflancki, 1647, waga 0,36 g, Mrow. 641
16. jw., szeląg inflancki, 1648, waga 0,48 g, Mrow. 645
17. jw., szeląg inflancki, 1648, waga 0,33 g, Mrow. 645
18. jw., szeląg inflancki, 1652, waga 0,49 g, Mrow. 652 (na rv. widać fragment sąsiedniego stempla, a między oboma stemplami leżące S)
19. jw., szeląg inflancki, 1652, waga 0,35 g, Mrow. 652
20. jw., szeląg inflancki, 1654, waga 0,41 g, Mrow. 653
21. jw., szeląg inflancki, r.? (1645–1654), waga 0,41 g, Mrow. 637–653
22. *Karol Gustaw* (1654–1660), szeląg liwoński, 1657, waga [0,26] g, Mrow. 657

Prusy

23. *Fryderyk Wilhelm* (1640–1688), szeląg, Królewiec, 1658, waga 0,49 g
24. jw., szeląg, Królewiec, 1658, waga 0,43 g
25. jw., szeląg, Królewiec, 1658, waga 0,32 g; na rv. widoczny ślad sąsiedniego stempla

Czechy, Śląsk

26. *Fryderyk II* (1617–1637), 3 krajcary, Wrocław (H. Riedel i H. Ziesler), 1627, waga 1,43 g, Halačka 1017

Monety znalezione pojedynczo:

1. *Polska*, *Zygmunt III Waza* (1587–1632), 3 gr. kor., Kraków, 1621, waga 1,44 g, Kop. Sk. 1226. Nr inw. MzM 1/XXXVII/07
2. *Prusy*, *Fryderyk II* (1740–1786), 3 gr., Berlin, 1779 A, waga 1,50 g, Martin 187b. Nr inw. MzM 1/XXXVII/07
3. j.w. Ołowiana pieczęć towarowa, mocno skorodowana, z ukoronowanym monogramem zawierającym literę F, zapewne Fryderyka I (1701–1713) lub Fryderyka II (1740–1786) z początku panowania, a z drugiej strony z wyobrażeniem orła; ślady nieczytelnych napisów; średnica ok. 25 mm.

Kom.: Zestaw monet odkrytych w Malborku wydaje się dosyć banalny. Wystąpiły tu monety polskie, szwedzkie i pruskie poczynając od połowy XVI do połowy XX w. Niezwykła jest jednak obecność denara rzymskiego, aczkolwiek nie bez analogii w kontekstach średniowiecznych i nowożytnych (por. Męcłewska-Mikołajczyk I, nr 27, 598; II, nr 754, 1412, 1474). Wyróżnia się też halerz z Saksonii Hildburghausen, nie notowany w składzie skarbów z ziem polskich. Pewne zdziwienie może też wywoływać mała reprezentacja monety rodzimej — tylko 2 okazy wśród znalezisk luźnych (oba Jana Kazimierza). Jedyne jeden z nich to miedziany szeląg („boratynka”), a więc pieniądz najdrobniejszy, najczęściej pojawiający się w znaleziskach, prawda jednak, że poza Prusami Królewskimi.

Największe zainteresowanie budzi znalezisko gromadne. Ma ono charakter nietypowy zarówno co do pochodzenia monet, jak i ich chronologii. Wyraźnie przeważają monety obce (20 szt.) nad rodzimymi (6 szt.). Wśród tych ostatnich większość — co zrozumiałe — stanowią z kolei egzemplarze z nieodległych mennic północnych (Gdańsk, Toruń, Bydgoszcz). Poza tym reprezentowana jest jeszcze Wschowa. Wśród monet obcych dominują okupacyjne emisje szwedzkie, przede wszystkim z Rygi, gdzie bito również szelągi inflanckie (łącznie aż 15!) i z Elbląga (1 szt.). Kontekst północny uzupełniają 3 szelągi pruskie z Królewca. Zupełnie odosobniony jest trzykrajcar z odległego Wrocławia.

Niezwykłość zespołu polega również na tym, że gromadzi on zarówno monety srebrne (7 szt.), a wśród nich nawet średniej wielkości (3 orty!), jak i najdrobniejsze bilonowe, a w praktyce niemal w całości miedziane (szelągi). Na ogół sytuacja jest inna, gdyż monety grubsze i zdawkowe występują w osobnych depozytach (por. np. Męcłewska-Mikołajczyk II, nr 793, 808). Nietypowa jest wreszcie struktura chronologiczna znaleziska. Najstarszą bowiem (1620) od najmłodszej (ok. 1670) dzieli równo półwiecze. Monetą datującą jest szeląg toruński Michała Korybuta z lat 1669–1671. Jest on jednak nieco odosobniony od kolejnych najmłodszych okazów, które wybito w latach pięćdziesiątych XVII w. Tu szczególną uwagę zwracają 3 szelągi pruskie z Królewca, wszystkie z 1658 r., w dodatku bardzo dobrze zachowane. Monet najstarszych, z lat 1620–1630, jest tylko 5, przy czym wszystkie są srebrne. Z następnego dziesięciolecia nie ma ani jednego okazu, z lat czterdziestych znów brak jest monet, co dziwi, gdyż wówczas intensywnie pracowały mennice Jana Kazimierza, m.in. również w Malborku.

O tym, jakie monety obiegały w tym czasie w dawnych Prusach Królewskich najlepiej informuje skład odkrywanych tam skarbów. W dużym zespole znalezionym w 1929 r. w samym Malborku zdecydowanie przeważały monety polskie Zygmunta III i Jana Kazimierza, stanowiące aż 74%. Monety szwedzkie (17%) i pruskie (8%) tworzyły tylko domieszkę. Skarb ten jest co prawda nieco wcześniejszy od tu analizowanego, gdyż ukryto go w 1654 r., niewątpliwie w związku z najazdem szwedzkim, ale nie mogło to w zasadniczy sposób wpłynąć na odmienność ich składu (Męcłewska-Mikołajczyk II, nr 809).

Inny natomiast skarb z dokładnie tego samego czasu (1654), znaleziony w 1969 r. w Robitach, gm. Górowo Iławeckie, b. woj. olsztyńskie, ma zawartość bardzo zbliżoną do występującej w nowo odkrytym zespole w Malborku. Monet polskich jest tylko 49, a wśród nich jedynie 5 Jana Kazimierza. Jeszcze wyraźniej dominują tu emisje szwedzkie, a zwłaszcza ryskie królowej Krystyny (415 na 698 bliżej rozpoznanych). Datujące są znów szelągi ryskie Karola Gustawa i szelągi pruskie Fryderyka Wilhelma (Męcłew-

ska–Mikołajczyk II, 812). Trzeba jednak wziąć pod uwagę fakt, że miejscowość ta leżała na terenie Prus Książęcych.

Odnosi się wrażenie, że obecnie odkryty w Malborku zespół został zgromadzony przez kogoś niezamożnego w końcu lat pięćdziesiątych (1658?) z najdrobniejszych, obiegujących wówczas — ale może nie najtypowszych — monet. Do zespołu tego dodano kilka lepszych okazów o starszej metryce, ze względu na ich wartość kruszcową. Jak jednak wyjaśnić brak monet z ostatniego dziesięciolecia? Albo tak zebrany „skarb” przetrwał w odosobnieniu aż do ok. 1670, kiedy właściciel stracił z nim ostatecznie kontakt, albo też najmłodszy szeląg toruński pierwotnie tu nie należał i został przypadkowo domieszany — jeszcze w XVII w. lub już w czasie eksploracji. Może dokładna analiza kontekstu archeologicznego, a także wydarzeń zachodzących na Zamku i w całym Malborku, pozwoli wyjaśnić ten problem.

Również na odpowiedź czeka pytanie, w jaki sposób monety trafiły nad zasypisko skrzyni. Czy zostały tam zdeponowane w sakiewce, czy też raczej najpierw je zgubiono, a następnie wrzucono przypadkowo wraz z gruzem i śmieciami, nie zauważając obecności monet? A jeśli tak, to może nie jest to cały pierwotny zespół — część bowiem monet mogła być wcześniej wybrana, co tłumaczyłoby brak monet rodzimych i luki chronologiczne. Przeciwko temu ostatniemu domysłowi przemawia jednak fakt, że monety były znalezione w zwartym skupisku, a nawet częściowo pozlepiane ze sobą. Gdyby ich poszukiwano, przerzucając z ziemią, niewątpliwie uległyby rozproszeniu. Taki właśnie przypadek znamy z Fromborka, gdzie odkryto podobny zestaw monet ze zbliżonego czasu, ale w większym rozrzucie i w odwróconej stratygrafii (WN XXVI, 1982, s. 63–66). Tak więc w Malborku mamy do czynienia raczej z nienaruszoną sakiewką. Sprawą otwartą pozostaje jednak jej dosyć nietypowa zawartość oraz czy została ukryta czy zgubiona i czy znaleziono ją na złożu pierwotnym czy wtórnym. Ta ostatnia możliwość wydaje się bardziej prawdopodobna.

Stanisław Suchodolski

ZNALEZISKA MONET ZAREJESTROWANE W INSTYTUCIE ARCHEOLOGII I ETNOLOGII PAN, CZ. 1.

Stradów, St. 2, gm. Czarnocin, pow. Kazimierza Wielka

M.: pole orne na zachód od grodziska, po drugiej stronie drogi prowadzącej ze wsi Stradów. **D.:** wiosną 2003 r. **Ok.:** poszukiwania na powierzchni. Oprócz monet znaleziono fragment późnorzymskiej zapinki, kolec od sprzączki do pasa z okresu wędrówek ludów, żelazny nożyk oraz kilka fragmentów ceramiki wczesnośredniowiecznej z powierzchni. **L.:** 4 monety. **Zbiór:** monety pozostają u znalców.

1. *Rzym*, Aeliusz Caesar (136–138), denar, \varnothing 16–17 mm, 2,88 g. RIC 436 (137 r.).
Av.: Głowa cesarza w prawo, L AELIVS CAESAR
Rv.: TR POT COS II, Concordia siedząca w prawo [C]ONCORD



Ryc. 8. Stradów. Denar Aeliusza Cezara. Skala 1:1

2. *Rzym*, Marek Aureliusz (161–180), denar, ø 17–18 mm, 2,58 g, RIC 475.
 Av.: Głowa cesarza w prawo, AVRELIS CAES [ANTON AVG PII] F
 Rv.: TR POT XII [COS II], Felicitas (?) stojąca w prawo, wsparta na włóczni.



Ryc. 9. Stradów. Denar Marka Aureliusza. Skala 1:1

3. Denar krzyżowy, ø 14 mm, 0,89 g, typ V, CNP 612/613 (2. poł. XI w.).
 Av.: Krzyż perełkowy młodszego typu, obwódka perełkowa. Legenda
 ○▲○▲○▲▽▲▲♩
 Rv.: Krzyż kawalerski z punktami i klinami z punktami między ramionami, obwódka perełkowa. Legenda ▲▲♩▲▲▽▲▽||



Ryc. 10. Stradów. Denar krzyżowy. Skala 1:1

4. Denar krzyżowy, ø 14 mm, 0,78 g, typ V, CNP 612/613 (2. poł. XI w.).
 Av.: Krzyż perełkowy młodszego typu, obwódka perełkowa. Legenda ▲▽▲○▲○ [...]
 Rv.: Krzyż kawalerski z punktami i klinami (tylko w jednym jest punkt) między ramionami, obwódka perełkowa. Legenda ▲▽▲▽ [...]



Ryc. 11. Stradów. Denar krzyżowy. Skala 1:1

Sułczyce, gm. i pow. Chełm

M.: na osadzie wczesnośredniowiecznej, badanej obecnie przez mgr. S. Gołuba. **D.:** w 2004 r. lub wcześniej. **Ok.:** poszukiwania na powierzchni. **L.:** 2 monety. **Zbiór:** monety pozostają w rękach znalazców.

1. *Saksonia*, denar Ottona i Adelajdy (od 983/4 do poł. XI w.), ø 19–19,5 mm, waga 1,52 g. 1 nacięcie krawędzi, moneta pocięta z licznymi uszkodzeniami powierzchni. Dbg 1167 var., Hatz III 11c (983–995)¹.
 Av. W polu między ramionami krzyża z lekko rozszerzonymi końcami ODOD, mały punkt w środku w drugim O. Wewnętrzna linia otokowa perełkowa. W obwódce kontynuacja legendy +D'IGRA[TIA R]EX, pod X mały punkt, 1 pecks.
 Rv. Kaplica zwieńczona trzema kulkami, wewnątrz pionowe linie. Wewnętrzna linia otokowa ciągła. W obwódce ATE[AHL]AT, 1 pecks.

¹ Datowanie wg P. Ilischa (por. wyżej s. 39–62).



Ryc. 12. Sulczyce. Denar Ottona i Adelajdy. Skala 1:1

2. *Saksonia*, denar Ottona i Adelajdy (od 983/4 do poł. XI w.), \varnothing 19,5–20 mm, waga 1,33 g. Moneta pognięta z licznymi uszkodzeniami powierzchni. Dbg 1167, Hatz III 6e (983–995). Av. W polu, między ramionami krzyża z lekko rozszerzonymi końcami DODO, pod każdym O, między ramionami krzyża mały punkt. Wewnętrzna linia otokowa ciągła. Następnie kontynuacja legendy +DIG[RATIA R]EX, pod i z lewej strony X małe punkty. 1 długie nacięcie, starcie części powierzchni. Rv. Wewnątrz kaplicy poziome linie i punkt. Wewnętrzna linia otokowa ciągła. W obwodzie [AT]EAHL[AT]



Ryc. 13. Sulczyce. Denar Ottona i Adelajdy. Skala 1:1

Brodnica, m. pow.

M.: na terenie bliżej nie określonych ogródków działkowych zwanych „Michałów”. **D.:** 2001 r. **Ok.:** nieznane. **L.:** 1 moneta. **Zbiór:** moneta pozostaje u znalazcy.

1. *Górna Lotaryngia*, men. Igel? Ayl?, Teodorczyk I, ks. (984–1027), denar, \varnothing 1,6–1,8 cm, 1,51 g. Krążek kwadratowy, moneta gięta i nacinana. Dbg 432, CNG 21.1:1 (1002–1012). Av.: W polu brodata głowa w lewo. Obwódka perełkowa, w otoku + THEODE[RICVS]DVX, 2 pecksy. Rv.: W perełkowym krzyżu poziomo SIG[IBOD] i pionowo [EIL]CIV, 3 pecksy.



Ryc. 14. Brodnica. Denar Teodoryka I. Skala 1:1

Mały Płock, gm. i pow. łomżyński

M.: na polu ornym kilkadziesiąt metrów na SW od grodziska, prawdopodobnie na osadzie wczesnośredniowiecznej (st. 2a). **D.:** przed 2003 r. **Ok.:** nieznane. **L.:** 1 moneta. **Zbiór:** moneta pozostaje w rękach znalazcy.

1. Denar krzyżowy, \varnothing 15,5 mm, 0,90 g, typ V, CNP 609 var. Połowa XI w. Av.: Krzyż perełkowy młodszego typu, obwódka perełkowa. Legenda ▲○▲♁▲ [...] Rv.: Krzyż kawalerski z jednym punktem między ramionami, obwódka ciągła. Legenda ▲▲▲▲♁▲ [...]



Ryc. 15. Mały Płock. Denar krzyżowy. Skala 1:1

Elbląg, m. pow.

M.: na terenie starego miasta, przy Wyspie Spichrzów. **D.:** 2003 r. **Ok.:** znalezione na powierzchni. **L.:** 1 moneta. **Zbiór:** moneta przekazana przez znalazcę do Muzeum w Elblągu.

1. *Anglia*, Edward I (1272–1307) lub Edward II (1307–1327), men. Londyn, pens, ø 16,5–17 mm, 0,78 g. North 1040, class X (1302–1310).
Av.: W polu duża głowa władcy w koronie na wprost z puklami włosów po bokach. Wewnętrzna obwódka perełkowa. W otoku legenda +[ED]W R AN[GL DNS] HYB
Rv.: Długi krzyż z 3 punktami między każdym z ramion, wewnętrzna obwódka perełkowa. W otoku legenda przedzielona ramionami krzyża CIVI/T[AS]/LON/DON



Ryc. 16. Elbląg. Denar. Skala 1:1

Ołdakowizna, gm. Stanisławów, pow. miński

M.: na gruntach wsi Ołdakowizna, około 1 km na zachód od wsi Osęczyzna, na drodze, łące oraz w lesie (A), oraz na łące ok. 1,5–2 km na zachód od wsi Osęczyzna (B). **D.:** 1998–2003. **Ok.:** poszukiwania na powierzchni. **L.:** 61 monet noszących ślady długotrwałego używania, słabo czytelnych. **Zbiór:** monety rozproszone wśród kilku znalazców.

- A:** *Polska*, Jan Kazimierz, szelągi kor. z nieczytelnymi datami (6); szelągi lit. (5) 1666, 1666/7?, 1667, 16xx, 16xx; szelągi nieczytelne (5).
August III, szeląg 1753.
Stanisław August Poniatowski, 3 gr. 1766; 1 gr. (5) 1767 G, 1768 G, 177x EB, 1790 EB, 1794 MV, r.?.; 1 gr. — srebrnik 1768 FS.
Księstwo Warszawskie, 5 gr. 1811 IB (przebite na 1/24 pruskiego talara); 3 gr. 1811 IS; 1 gr. 1812 IB.
Królestwo Polskie, 10 gr. 1826; 5 gr. (2) 1823, 18xx; 1 gr. (2) 1830, 1839.
II Rzeczpospolita Polska, 5 gr. 1931; 2 gr. (2) 1923, 1925.
Rosja, Aleksander II, 1 kop. (2) 1855, 1859 BM.
Mikołaj II, 5 kop. 1900 St. Petersburg; 1 kop. 1909 St. Petersburg.
Nieokreślone 3 kop.
Rzesza, Franciszek II, 3 kr. 1800, 3 kr. 1800 (połówka monety).
Nieokreślone monety miedziane (2).
- B:** *Polska*, Jan Kazimierz, szeląg kor. (1) 16xx; szelągi nieczytelne (3).
Stanisław August Poniatowski, 3 gr. 17xx; 1 gr. 17xx.
Królestwo Polskie, 10 gr. (2) 1838, 1840; 5 gr. 1830; 1 gr. 18xx.
II Rzeczpospolita Polska, 20 gr. (2) 1923, 19xx.

Rosja, Mikołaj I, 1/2 kop. 1898.
Rzesza, Franciszek II, 1 kr. 1800.

Oprócz wyżej wymienionych numizmatów znaleziono ok. 20 monet PRL, w tym „skarby” (zlepione ze sobą 20 zł 1976, 5 zł 1977, 1983, 1984, 2 zł 1986, 1 zł 1982 na st. B). Poza monetami znaleziono również ołowiane plomby, ponad 30 guzików (cywilne, produkcji angielskiej, rosyjskiej, wojskowe z XVIII–XIX w.), okucia rękojeści szabli (karabeli), kluczyk, biżuterię, krzyżyk, medalik maryjny, klamry do pasa i różnego rodzaju okucia. Niemal wszystkie przedmioty o charakterze wojskowym zostały znalezione na stanowisku A, być może stacjonował tu jakiś oddział z powstania 1831 r. Natomiast na stanowisku B dominowały elementy cywilne.

Mateusz Bogucki

WYKAZ SKRÓTÓW

M. — miejsce znalezienia
D. — data znalezienia
Ok. — okoliczności, osoba odkrywcy

L. — liczba znalezionych monet
Kom. — komentarz

- AAH — B. Ahlström, Y. Almer, B. Hemmingsson, *Sveriges mynt 1521–1977*, Stockholm 1976
Bahrfeldt — E. Bahrfeldt, *Die Münzen- und Medaillen-Sammlung in der Marienburg*, Danzig 1904
BMC IV — *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, vol. IV, London 1940
CNG — B. Kluge, *Conspectus Nummorum Germaniae Medii Aevi*, Teil 8: *Oberlothringen (7)*, Geldgeschichtliche Nachrichten, Nr 204, 2001, s. 169–181.
CNP — M. Gumowski, *Corpus Nummorum Poloniae*, t. 1. *Monety X i XI w.*, Kraków 1939
Cz. — E. Hutten-Czapski, *Catalogue de la collection des médailles et monnaies polonaises*, vol. I–V, St. Petersburg 1872, Cracovie 1916 [1957]
Dbg — H. Dannenberg, *Die deutschen Münzen der sächsischen und fränkischen Kaiserzeit*, t. I–IV, Berlin 1876–1905
F/S — F. Friedensburg, H. Seger, *Schlesiens Münzen und Medaillen der neueren Zeit*, Breslau 1901
Halačka — I. Halačka, *Mince koruny české 1526–1856*, Kroměříž 1988
Hatz — V. Hatz, *Zur Frage der Otto-Adelheid-Pfennige. Versuch einer Systematisierung auf Grund des schwedischen Fundmaterials*. [w:] *Commentationes de nummis saeculorum IX–XI in Suecia repertis*, Bd. 1, Stockholm 1961, s. 105–144.
Haupt — W. Haupt, *Sächsische Münzkunde*, Berlin 1974
Herinek — L. Herinek, *Österreichische Münzprägungen 1657–1740*, Wien 1972
Huszár — L. Huszár, *Münzkatalog Ungarn*, Budapest 1979
Jaeger — K. Jaeger, *Königreich Preussen 1786–1873*, Basel 1970
Kop. Sk. — E. Kopiccki, *Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych*, Warszawa 1995
Kub. — S. Kubiak, *Monety pierwszych Jagiellonów (1386–1444)*, Wrocław 1970
Martin — K. Martin, *Die preussischen Münzprägungen von 1701–1786*, Berlin 1976
Męclewska-Mikołajczyk I — M. Męclewska, A. Mikołajczyk, *Skarby monet z lat 1500–1649 na obszarze PRL. Inwentarz*, Warszawa 1983
Męclewska-Mikołajczyk II — M. Męclewska, A. Mikołajczyk, *Skarby monet z lat 1650–1944 na obszarze Polski. Inwentarz II*, Wrocław 1991
Mitchiner — M. Mitchiner, *Jetons, medalets & tokens, the medieval period and Nuremberg*, London 1988
Mrow. — E. Mrowiński, *Monety Rygi*, Warszawa 1986
North — J. J. North, *English Hammered Coinage*, vol. 2. *Edward I to Charles II. 1272–1662*, London 1960
RIC — *Roman Imperial Coinage*, t. I–IX, London 1923–1967
Šmerda — J. Šmerda, *Denáry české a moravské*, Brno 1996
Wasch. — E. Waschinski, *Brakteaten und Denare des Deutschen Ordens*, Frankfurt a.M. 1934